

Jerzy Zaniemojski

"Wychowawcza funkcja sądu w postępowaniu karnym", Wojciech Michalski, Warszawa 1976 : [recenzja]

Palestra 21/11(239), 59-61

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Oczywiście szereg poglądów autora wywoła dyskusję, co wobec pionierskiego często charakteru tych poglądów będzie w pełni zrozumiałe. Ich akceptacja — przynajmniej gdy chodzi o zasadniczy kierunek — zależy od przyjęcia leżącego u podstaw rozważań autora zasadniczego założenia równorzędności stron w stosunkach spółdzielczych. Wobec tego że autor niniejszej recenzji z zasadą tą w pełni się solidaryzuje, a próbuje tym samym przytłaczającą większość poglądów wypowiedzianych w recenzowanej pracy. Krytykę ich pozostawia więc zwolennikom „zwierzchnictwa” organizacji spółdzielczych nad ich członkami.

Ogólnie można powiedzieć, że recenzowana praca stanowi klasyczną monografię naukową przede wszystkim dlatego, że wnosi ona do dotychczasowego dorobku doktryny wiele nowych myśli. Taki charakter pracy jest m.in. wynikiem także tej okoliczności, że autor nie ograniczył się — gdy chodzi o dotychczasowy dorobek nauki — do literatury prawniczej, lecz nawiązywał w poważnym stopniu do osiągnięć ekonomii i ogólnej nauki o spółdzielczości.

Z całym jednak naciskiem należy podkreślić, że recenzowana praca ma także niezaprzeczalne wartości praktyczne, przede wszystkim dlatego, że wywody autora nacechowane są realizmem i pisane są z wizją i znajomością potrzeb praktyki. Istotne z tego punktu widzenia znaczenie ma także fakt, że autor uwzględnił swoistość różnych pionów spółdzielczości i te różnice zilustrował bogatym materiałem w postaci obowiązujących statutów, zasad statutowych, regulaminów itp.

Recenzowaną pracę można więc zalecić każdemu prawnikowi mającemu styczność z prawem spółdzielczym i spółdzielczością, tak pracownikowi naukowemu jak i praktykowi.

Jerzy Ignatowicz

3.

Wojciech Michalski: *Wychowawcza funkcja sądu w postępowaniu karnym*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1976 r.

Specyfika zawodu adwokackiego prowadzi do wykształcenia pewnych cech profesjonalnych. Należy do nich niewątpliwie krytyczna, ale powściągliwa i ostrożna ocena zjawisk społecznych, dokonywana z różnych punktów widzenia, a nadto duże wyczulenie na wszystkie zasadnicze problemy wymiaru sprawiedliwości, w tym również na kwestię wychowawczej funkcji sądu. Dlatego nie powinna ująć naszej uwagi omawiana książka, poświęcona jednemu z głównych zagadnień sądownictwa, a mianowicie w jaki sposób sąd powinien realizować w procesie karnym zadania wychowawcze wynikające z obowiązujących przepisów oraz ogólnych celów rozwojowych naszego ustroju społecznego. Zadania te polegają na właściwym kształtowaniu poglądów, postaw i zachowań obywatelskich.

Omawiana funkcja sądownictwa karnego ma szczególne znaczenie w państwie socjalistycznym, dążącym do możliwie pełnej zgodności pomiędzy przepisami prawa a zachowaniami poszczególnych członków społeczeństwa. W zakresie prawa karnego oznacza to dążenie do systematycznej eliminacji przestępczości, i to nie tylko przez uświadomienie wszystkim członkom społeczeństwa jej ujemnych następstw, ale także przez kształtowanie czynnych postaw obywatelskich, współdziałających w zapobieganiu zjawiskom przestępczym.

Praca zawiera analizę teoretyczną wychowawczej problematyki funkcji sądu, dokonaną na podstawie dorobku naukowego nauk penalnych, przy jednoczesnym uwzględnieniu osiągnięć teorii prawa państwowego, socjologii i pedagogiki, oraz analizę społeczno-politycznych aspektów omawianej funkcji w praktycznej działalności sądów.

Wychowawcze zadania sądu realizowane są przede wszystkim na sali sądowej w toku rozprawy. Dlatego w omawianej pracy podkreślono znaczenie sposobu przeprowadzenia rozprawy, kultury sali rozpraw, przestrzegania gwarancji procesowych stron, stosunku sądu do świadków i publiczności, właściwej motywacji wyroku itp. czynników niezbędnych dla kształtowania właściwych postaw i wyobrażeń społecznych. Rozważania te dotyczą postępowania przed sądem I instancji, jako podstawowej działalności sądu, i obejmują tylko orzekanie w sprawach karnych osób dorosłych. Do zakresu pracy nie weszły zagadnienia postępowania karnego wykonawczego.

Autor pracy omówił szczegółowo następujące problemy: pojęcie funkcji wychowawczej sądu w postępowaniu karnym oraz wzajemne relacje pomiędzy tą funkcją a celami socjalistycznego prawa karnego, funkcjami państwa socjalistycznego, kształtowaniem świadomości prawnej społeczeństwa i społecznym poczuciem sprawiedliwości; normy ustalające funkcję wychowawczą sądu i oceny tej funkcji w uchwałach Zjazdów Partii; wychowawczą funkcję kary i relacje pomiędzy tą funkcją a wymiarem kary oraz znaczenie rezygnacji z orzeczenia bądź wykonania orzeczonej kary; wychowawczą funkcję instytucji naprawienia szkody; związki zachodzące pomiędzy funkcją wychowawczą sądu a niektórymi zasadami procesowymi (udziału w orzekaniu ławników, jawności, kontradyktoryjności, obiektywizmu).

Ponieważ zasadniczym dla procesu karnego etapem postępowania jest rozprawa główna, w sposób szczególny potraktowana została jej funkcja wychowawcza, a w tym takie zagadnienia, jak kultura rozprawy, przestrzeganie gwarancji oskarżonego, stosunek sądu do świadków i publiczności, sygnalizacja, ustna motywacja wyroku. Rozdział omawiający wychowawczą funkcję rozprawy sądowej zawiera szczególnie dużo rozważań interesujących z punktu widzenia obrońcy.

W tej części pracy podkreślono polityczno-wychowawcze znaczenie przestrzegania form procesowych, gdyż proces, jak pisał Marks, jest przejawem życia ustawy, a zatem procedura nie może być traktowana jedynie jako narzędzie techniczne w procesie. Z punktu widzenia funkcji wychowawczej jest ważne nie tylko to, czy sąd dokona prawidłowych ustaleń i na podstawie tych ustaleń wyda trafny wyrok, ale również istotne znaczenie ma forma dokonywania ustaleń, sposób prowadzenia rozprawy, odpowiednia motywacja wyroku. Trzeba przy tym pamiętać jednak, że „ceremoniał” sądowy ma charakter służebny w stosunku do swej funkcji wychowawczej. Nie należy go zatem przeceniać i traktować jako samoistną wartość gdyż mogłoby to prowadzić do zbędnego usztywnienia postępowania, zatarcia niezbędnej bezpośredniości i ludzkiego stosunku do sprawy i uczestników procesu.

Wymieniono szereg elementów, które mają wpływ na budowanie autorytetu sądu i spełniają funkcje wychowawcze. Takim zasadniczym czynnikiem jest bezstronność prowadzenia rozprawy, polegającą nie tylko na przestrzeganiu zasady równości obywateli wobec prawa, ale także na wyraźnej dezaprobach wszelkich przejawów i prób odstępstwa od tej zasady, na potępieniu wszelkich tendencji dyskryminujących lub lekceważących uprawnienia uczestników procesu. Bez-

stroność ta, jako wynik domniemania niewinności oskarżonego, powinna się przejawiać w szczególności w sposobie zachowania się sędziów na rozprawie, np. w wytworzeniu przekonania, że wynik sprawy nie jest przesądzony i zależy od dalszego przebiegu rozprawy, w jednakowym stosunku do oświadczeń, wniosków i pytań stron, w cierpliwym wysłuchaniu stron przed podjęciem decyzji incydentalnych, w nieujawnianiu sympatii lub antypatii procesowych.

Omówiono także inne elementy niezbędne do realizacji wychowawczej funkcji rozprawy, jak spokojny, pozbawiony emocji stosunek sędziów do rozpoznawanej sprawy, takt i cierpliwość wobec uczestników procesu, brak pośpiechu, sprawny, punktualny, ale wnikliwy przebieg rozprawy, umiarkowanie w korzystaniu ze środków policji sesyjnej.

Autor podkreśla, że tylko i jedynie ten oskarżony, który nabierze przekonania o bezwzględnym przestrzeganiu przez sąd jego podstawowych praw, wyrażonych w gwarancjach procesowych, oraz o traktowaniu w jednakowy sposób też i wniosków obrony i oskarżenia, będzie podatnym odbiorcą wychowawczych treści rozprawy, a w razie wydania wyroku skazującego zaakceptuje go wewnątrznie, jako merytorycznie słuszny.

Sporo miejsca poświęcono w pracy omówieniu wychowawczego znaczenia udziału w procesie karnym obrońcy oraz zajmowanej przez niego postawy.

adw. Jerzy Zaniemojski

ŻYCIE I SPRAWY ADWOKATURY

(myśli — aforyzmy)

XXXIX

Norma jest niedorzeczna, gdy kłóci się z rozsądkiem. Prawo jest niedorzeczne, gdy obraża poglądy ogółu.

(MAUROIS)

Prawnika jest rzeczą prawdę, na dnie piekieł pogrążoną, na wierzch wydobyć.

(SZANIECKI)

Służalczość ze strony adwokata wobec sędziego, czy też zbyt duża pokora adwokata wobec zarządzeń i oświadczeń sędziowskich — ubliża godności naszego stanu.

(TILL)

Nie można być mówcą bez wyobraźni.

(CZUJ)

Zasada wzbudzania uczuć leży w tym, byśmy się sami wzruszali.

(QUINTYLIAN)

Musisz umieć wyczytać myśli z wyrazu twarzy słuchaczy.

(SELYE)